

AINO KÄÄRIÄINEN & HEIDI MUURINEN

Käytännön ja teorian yhdistäminen ammattillisessa työskentelyssä

OPAS KÄYTE-RYHMÄN OHJAAMISEEN

KÄYTÄNNÖN JA TEORIAN YHDISTÄMINEN
AMMATILLISESSA TYÖSKENTELYSSÄ

AINO KÄÄRIÄINEN & HEIDI MUURINEN

Käytännön ja teorian yhdistäminen ammattillisessa työskentelyssä

OPAS KÄYTE-RYHMÄN OHJAAMISEEN

HELSINGIN YLIOPISTO MMXX

© Aino Kääriäinen & Heidi Muurinen

Helsingin yliopisto. Valtiotieteellisen
tiedekunnan julkaisuja – Publications of
the Faculty of Social Sciences 132

Kirjan kustantamiseen on käytetty
Opettajien akatemian kotiyksikkörahoitusta

36.13

ISSN 2343-273x (painettu)

ISSN 2343-2748 (verkkojulkaisu)

ISBN 978-951-51-3420-2 (nid.)

ISBN 978-951-51-3419-6 (PDF)

Sisällys

ALUKSI	Sivu 7
RYHMÄN LÄHTÖKOHDAT	9
Käytäntö ja teoria	9
Pragmatismi ja kokeileva toiminta	10
Trialoginen oppiminen	13
Tiedollinen toimijuus	15
PERIAATTEET RYHMÄN TOIMINNASSA	17
Työnohjauksellinen ote	17
Ryhmän ohjaaminen	18
Pelisäännöistä sopiminen	19
RYHMÄN KÄYNNISTÄMINEN JA TOTEUTUS	20
Teorioiden valmistelu	20
Esimerkki 1: Eettinen päätöksenteko lastensuojelussa	22
Esimerkki 2: Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen	24
Ryhmän kokoaminen	26
Ryhmäprosessi ja aikataulu	26
LOPUKSI	32
VIITTEET	37
LÄHTEET	39
LIITTEET	44
Havaintojen kokoamisen lomake	44
KäyTe-ryhmän esite	46

Aluksi

TÄMÄ OPAS on laadittu tukemaan käytäntöä ja teoriaa yhdistävän ryhmän eli KäyTe-ryhmän ohjaamista. Oppaassa esitellään ryhmän syntyä, taustaa sekä toimintamalli. Oppaan avulla käytäntöä ja teoriaa yhdistävää toimintamallia on helppo kokeilla erilaisissa työyhteisöissä. Tämä opas pohjautuu aiemmista ryhmistä tekemiimme kokemuksiin ja tutkimukseen.¹

John Dewey² on esittänyt, että teoriat ovat työkaluja. Hän kuitenkin huomauttaa, että työkalujen arvo ei ole niissä itsessään, vaan siinä, miten käyttökelpoisia ne ovat. Nähdäksemme tämä koskee myös vaativassa työssä työskentelemistä. Koulutuksessa hankittu teoreettinen osaaminen jää hyödyntämättä, mikäli työkalujen käyttämistä ei ole harjoiteltu tai osata. Esimerkiksi sosiaalityössä keskustellaan usein siitä, kuinka ammatissaan toimivat sosiaalityöntekijät kokevat käytännön työnsä irralliseksi akateemisesta koulutuksestaan. Aloimme pohtia, miten teoriat voisivat tukea sosiaalityöntekijöitä työssään ja voisivatko ne jopa olla käytännöllisiä työkaluja kuten Dewey esitti.

Vuonna 2015 syntyi ajatus teorialähtöisestä työnohjauksesta, jossa keskustelujen pohjana olisivat teoreettiset tai tutkimukselliset viitekehykset perinteisten asiakastapausten sijaan. Ideointia ja suunnittelua ohjasi ajatus kokeilevasta oppimisesta ja teorioista käytäntöä jäsentävinä työkaluina. Päätimme kokeilla ryhmämuotoisesta teorialähtöisestä työnohjauksesta syntynyttä ideaa. Nimesimme ryhmän Käytäntö ja teoria -ryhmäksi (KäyTe). Tämän oppaan kuvaus ja ryhmän ohjaamisen ohjeet perustuvat sosiaalityössä ohjaamiimme ryhmiin. Vaikka toimintamallin idea on syntynyt sosiaalityön piirissä, sitä voi soveltaa

muillakin aloilla, joilla koetaan tarvetta teoriatiedon ja käytännön osaamisen yhteensovittamisen harjoitteluun.

Oppaan toisessa luvussa esittelemme ryhmän teoreettisia lähtökohtia. Ne auttavat ryhmän ohjaajaa hahmottamaan, mistä KäyTe-ryhmän toimintatavassa on kyse ja siten myös keskustelemaan tiedon ja teorioiden merkityksestä sekä jaetusta oppimisesta ryhmän kanssa. Luvussa kolme käsitellään työohjauksen ja ryhmätoiminnan periaatteita. Toivoimme luvun rohkaisevan etenkin niitä lukijoita, joille ryhmänohjaaminen ei ole ennestään tuttua. Luvussa neljä kuvaamme ryhmän toimintamallin ja opastamme konkreettisin tavoin ryhmän valmistelussa ja jokaisen ryhmäkerran ohjaamisessa. Viidennessä luvussa tiivistämme joitakin keskeisiä tutkimuksiimme pohjaavia oivalluksia ryhmän merkityksistä osallistujilleen.

Ryhmän lähtökohdat

TÄSSÄ LUVUSSA esitellään KäyTe-ryhmän kehittämisen taustalla vaikuttaneita teoreettisia ja tutkimuksellisia perusteita. Nämä luovat pohjan niille valinnoille ja periaatteille, joita ryhmässä on noudatettu. Halutessasi voit tutustua lähtökohtiin laajemminkin hyödyntämällä lähteinä käytettyä kirjallisuutta.

Käytäntö ja teoria

Käytäntö määritellään usein teorian tai tiedon etsimiseen tähtäävän toimettoman teoreettisen ajattelun vastakohtana.³ Yleensä käytännöllä tarkoitetaan arkista toimintaa, tekemistä, vakiintuneita menettelytapoja sekä ammattilaisen praktiikkaa ja taitojen harjoittamista.⁴ Sana *teoria* on peräisin antiikin kreikasta ja sen alkuperä kytkeytyy katsojaan (kr. *θεωρός*, *theōros*; engl. *spectator*), mutta jo varhaisten filosofien ajattelussa teorialla (kr. *θεωρία*, *theōriā*; engl. *being a spectator*, *contemplation*) alettiin viitata asioiden käsitteelliseen tarkasteluun tai pohdiskeluun.

Nykyään teorialla tarkoitetaan yhtenäistä, monista osatekijöistä muodostuvaa tieteellistä selitysjärjestelmää.⁵ Teoriat ovat useista yksittäistapauksista tehtyjä yleistyksiä, joihin sisältyy teoreettisia termejä tai käsitteitä. Teoreettiset termit ja käsitteet auttavat kuvaamaan sitä osaa kokemustodellisuudesta, jota emme voi suoraan sellaisenaan aistia.⁶

Teoria-nimitystä käytetään tässä oppaassa laajasti kuvaamaan paitsi teoriakokonaisuuksia myös teoreettisia termejä,

käsitteitä ja tutkimuksen tuloksena jäsentynyttä tietoa tai käsitteellistyskiä. Toisin sanoen tässä oppaassa myös yksittäisistä tutkimukseen perustuvista käsitteellistyskiä käytetään teoria-nimitystä, vaikka ne saattavat olla tutkijan laajemman, ehkä vielä rakentuvan teorian osia.

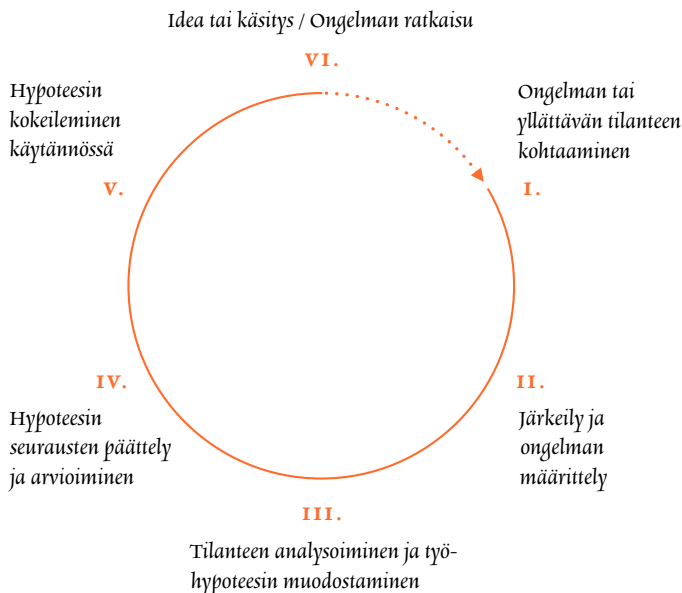
Edellä esitetyn teorian määritelmän lisäksi teoriolla tarkoitetaan toisinaan myös olettamusta tai hypoteesia.⁷ KäyTe-ryhmässä teoriolla ei kuitenkaan viitata yksittäistapauksia koskeviin hypoteeseihin vaan teoriolla tarkoitetaan yleisesti tieteelliseen tutkimukseen perustuvia käsitteellistyskiä. Käsitteellistyskiet ja teorit eivät kuitenkaan ole lukittuja ja lopullisia totuuksia. Myös teorioihin tulee suhtautua kriittisesti ja hypoteesien lailla arvioiden sitä, miten teorit tai käsitteet ovat kyvykkäitä jäsentämään tilannetta.⁸

Pragmatismi ja kokeileva toiminta

KäyTe-ryhmän idea pohjautuu pragmatistiseen filosofiaan. Pragmatismi on 1800-luvun loppupuolella Yhdysvalloissa syntynyt filosofian suuntaus, jossa tiedon ajatellaan olevan seurausta vuorovaikutuksesta ympäristön kanssa. Suuntauksessa tietona pidetään sellaista käsitystä tai teoriaa, jonka varassa toimimisen seuraukset on koeteltu käytännössä ja, joka on osoittautunut kyvykkääksi ohjaamaan toimintaa.⁹ Pragmatismien keskeisinä perustajina pidetään Charles S. Peirceä (1839–1914), William Jamesiä (1842–1910) ja John Deweyä (1859–1952). Erityisesti Deweyn kokemusfilosofia¹⁰ on innoittanut meitä KäyTe-ryhmän toimintamallin suunnittelussa.

Deweyn kokemusfilosofia kuvaa ihmisen kokeilevaa ajattelua ja toimintaa sekä siihen kytkeytyvää tietoista oman toiminnan tutkimista ja oppimista.¹¹ Kun ihminen toimii, ympäristö vastaa hänen toimintaansa.¹² Vaikka ihminen olisi toiminut rutiininomaisesti, yllättävä tai odottamaton oman toiminnan seuraus ohjaa ihmisen tulemaan tietoiseksi omasta toiminnastaan.¹³ Peirce korosti, että yllättävät havainnot ovat tiedonmuodostusprosessissa tärkeitä, sillä ne kiinnittävät havaitsijan huomion ja käynnis-

tävät havainnon selittämiseen tähtäävän päättelyn.¹⁴ Kun ihminen alkaa reflektoida tapahtunutta, se johtaa Deweyn mukaan työhypoteesin muotoiluun ja tarkentamiseen ajatuskokeiden avulla sekä kokeilevan teon tekemiseen ja ongelman ratkaisuun tai ymmärryksen tarkentumiseen. Seuraava Deweyn esittämään jäsennykseen pohjautuva kuvio havainnollistaa tätä sykliä.¹⁵

Hypoteesin muotoileminen on olennaista, sillä se erottaa toiminnan päämäärättömästä yrityksen ja erehdyksen menetelmästä sekä mahdollistaa oppimisen ja jälleen seuraavan reflektoidun kokeilevan teon suuntaamisen.¹⁶ Hypoteesien käyttämistä voidaan pitää esimerkiksi sosiaalityöntekijöille luontevana osana ammattitaitoa, sillä tutkimusten¹⁷ mukaan sosiaalityöntekijät muodostavat ja arvioivat asiakastilannetta koskevia hypoteeseja ja käyttävät ajattelussaan apuna sääntöjä, jotka selittävät asiakastilannetta sekä miten selitystä pitäisi soveltaa tai miten asiakastilanteessa pitäisi toimia.¹⁸

Kun ihminen toimii ja käy läpi toimintansa seuraukset, hänelle muodostuu kokemus. Muodostunut kokemus mahdollistaa oman toiminnan tutkiskelun, kehittämisen ja kehittymisen. Jos ihmisellä ei sen sijaan ole mahdollisuutta havaita oman toiminnan seurauksia, kokemus pirstoutuu eikä vastaavaa kokemukseen pohjautuvaa tietoa kerry. Siksi toiminnan seurausten tarkastelu on tärkeää tiedonmuodostukselle ja se on mahdollista, kun kokeilut ovat riittävän pieniä, refleктоituja ja muodostavat jatkumon.¹⁹

Kokeilussa aiheutetut muutokset paljastavat asioiden keskinäisiä suhteita. Aina omassa toiminnassa ei kuitenkaan ole mahdollista muuttaa havainnon kohteina olevia asioita. Tähtitaivasta tarkkaileva ihminen ei voi muuttaa planeettojen paikkoja. Tällaisessa tilanteessa kokeileva teko voi olla oman havainnointipaikan vaihtaminen. Uudesta tarkastelukulmasta kohteesta voi havaita jotain sellaista, mitä muualta ei näe.²⁰

Kokeilun ei myöskään tarvitse onnistua tai vastata odotuksia. Oleellisempaa kuin kokeilun onnistuminen, on Deweyn²¹ mukaan se, että kokeilu tapahtuu sellaisissa olosuhteissa, että se mahdollistaa seurausten havainnoinnin ja havaitusta oppimisen. Niin tieteessä kuin arkisessa kokeilevassa toiminnassa on tärkeää ymmärtää, että tieto on luonteeltaan erehtyväistä, korjautuvaa ja tarkentuvaa. Filosofiasa tätä ajatusta kutsutaan fallibilismiksi.²² Erityisesti pragmatismille voidaan pitää ominaisena fallibilistista asennetta, joka tarkoittaa tiedon tarkastelua kriittisesti, tutkiskellen ja reflektoiden.²³ Pragmatismissa ajatellaan, että kysymys lopullisesta totuudesta on ratkaisematon ja siksi epärelevantti. Sen sijaan olennaisempaa on tiedon tai teorian käytännölliset seuraukset ja sen kyky ratkaista käytännöstä noussutta ongelmaa.²⁴

Kokeileva toiminta ja oman toiminnan kehittäminen edellyttää sellaista päättelyä, joka mahdollistaa tilanteen reflektion, hypoteesin muodostamisen ja koettelun sekä kokeilun seurauksien analysoimisen. Mitä pohditumpi kokeilu on, sitä tarkempaa tietoa sen avulla on mahdollista saavuttaa. Erityisen tärkeää on kyky ihmetellä ja yllättyä

arkisista havainnoista ja huomioista, sillä yllättymisestä voi syntyä uusia oivalluksia. Yllättymistä ja oivalluksiin johtavaa ajattelua voivat edistää erilaiset ajattelun strategiat ja menetelmät, kuten itsekseen tehdyt ajatusleikit tai yhteiset keskustelut muiden kanssa.²⁵

Koska havainnot ovat yllättäviä vain suhteessa havait-sijan odotukseen tai aiempaan tietoon, myös teorioiden tunteminen voi auttaa huomaamaan ristiriitaisia tai yllät-täviä asioita ja edistää päättelyä.²⁶ Teorioita ja tutkimuksia ei kuitenkaan tulisi pitää lukittuina totuuksina vaan enem-min hypoteeseina, joita tutkiskellaan ja kokeillaan käytän-nössä.²⁷ Tällöin on tärkeää, että tietäminen ei ole ennalta päätettyä vaan tieto muodostuu kokeiluiden myötä.²⁸

Ammattilaisten on aina harkittava oman toiminnan tar-koituksenmukaisuutta ja eettisiä perusteluja ammattieet-tisten ohjeiden valossa – myös KäyTe-ryhmän puitteissa. Kokeilevan toiminnan voidaan kuitenkin arvioida edistä-vän eettisesti kestäväää toimintaa siihen liittyvän harkinnan ja reflektion johdosta. Lisäksi pragmatismiin perustuva kokeileva lähestymistapa edistää yhteistoimintaa ja myös asiakkaiden osallisuutta. Koska tiedon katsotaan muo-dostuvan ihmisten ja ympäristön keskinäisessä vuoro-vaikutuksessa, tieto ja sen myötä myös valta ei ole vain tutkijoiden tai asiantuntijoiden käsissä. Kokemustiedon merkityksen tunnistaminen ohjaa huomioimaan myös ammattilaisten ja asiakkaiden tiedon ja näkökulmat.²⁹ Deweyn³⁰ ajattelun mukaan, kokemusten jakaminen ja kokeileva toiminta voisi toimia tapana kehittää julkista toimintaa ja edistää demokraattista yhteiselämää. Koska kokeilut sallivat ihmisten hyödyntää ja kehittää omaa potentiaaliaan, Dewey myös esitti kokeilevan toiminnan olevan yksi yhteiskunnan kehittämisen keino.

Trialoginen oppiminen

KäyTe-ryhmän toimintaidean ja työskentelyn taustalla on ajatus trialogisesta oppimisesta.³¹ Trialogisuus voi tuntua sanana vieraalta. Se korostaa sitä, ettei tieto tai oppiminen

tapahdu vain ihmisten keskisessä dialogissa tai vuorovaikutuksessa, vaan lisäksi olennaisena elementtinä tarvitaan jokin yhteinen kohde, jonka parissa työskennellään. Trialoginen lähestymistapa asiantuntijuuteen sisältää kolme³² keskeistä oppimisen aluetta:

- I. Oppiminen on yksilöllinen tiedon omaksuminen prosessi.
- II. Oppiminen on osallistumista ja kasvamista jäseneksi käytäntöyhteisön toimintaan.
- III. Oppiminen on tietoista tiedontuottamista.

Asiantuntijana kehittyminen ja oppiminen ei ole vain yksilöllinen ja kognitiivinen prosessi. Osaamisen kehittymisessä olennaista on tutkivan oppimisen ja asiantuntijuuden sosiaalinen luonne. Trialogisen oppimisen lähestymistavassa on kyse sellaisesta yhteisöllisestä oppimisesta, jossa työskennellään yhdessä yhteisesti valittujen aiheiden äärellä. Osaamisen kehittyminen ja oppiminen ei ole vain tiedon siirtämistä, vaan olennaista mallissa on, että yksilöoppimisen tai sosiaalisen vuorovaikutuksen lisäksi korostetaan yhteisesti valittuja kohteita, joita muokataan prosessissa eteenpäin.³³

Trialogisen oppimisen lähestymistavassa on erotettavissa kuusi periaatetta,³⁴ jotka lyhyesti kuvattuina ovat seuraavat:

- I. Työskentely organisoidaan yhteisten kohteiden ympärille.
- II. Työskentelyssä tuetaan henkilökohtaista ja yhteistä toimijuutta yhteisesti jaetuissa aiheissa.
- III. Toiminnassa korostetaan eri tiedon muotojen yhdistämistä ja reflektointia asioiden käsittelyssä.
- IV. Työskentelyssä edistetään pitkäjänteisiä työskentelyprosesseja.
- V. Työskentelyssä tuetaan erilaisten toimimisen tapojen, yhteisöjen ja instituutioiden välistä tiedonvaihtoa.
- VI. Työskentelyssä hyödynnetään erilaisia yhteistä työskentelyä tukevia työvälineitä.

Trialogisen oppimisen mallin on todettu toimivan parhaiten silloin, kun toimijoilla on hyvä tietämys ja käytännön osaa-

mista. Tällöin osaamisperustaa voidaan hyödyntää yhteisessä työskentelyssä ja toiminnan kehittämässä.³⁵ KäyTe-ryhmässä tavoitteena on saada osallistujien osaaminen ja kokemukset käyttöön yhteisessä ryhmätyöskentelyssä.

Tiedollinen toimijuus

KäyTe-ryhmän toimintamallin suunnittelussa on hyödynnetty ymmärrystä tiedollisesta toimijuudesta (engl. *epistemic agency*). Tiedollisella toimijuudella tarkoitetaan yhteisöllistä tiedonrakentamista, jossa osallistujat eivät vain nojaa ulkoiisiin kriteereihin vaan ohjaavat itse omaa oppimistaan.³⁶ Ryhmässä käyty yhteinen teorioihin pohjautuva keskustelu voi avata mahdollisuuden tiedollisen toimijuuden kehittymiselle.

Keskustelut toimijuudesta (engl. *agency*) on liitetty työelämäyhteyksiin, kun on haluttu esimerkiksi kuvata ammatillista valtaa, autonomiaa, vapautta toimia ja kyvykkyyttä moniammatilliseen yhteistyöhön.³⁷ Kun ammattilainen pääsee käyttämään osaamistaan ja vaikuttamaan päätöksiin, hänen ammatillinen toimijuutensa (engl. *professional agency*) harjaantuu ja kehittyy. Ammatillisessa toimijuudessa kietoutuvat yhteen ammattilaisen henkilökohtainen työidentiteetti, eettiset sitoumukset, motivaatio, kiinnostus ja päämäärät. Ammatillisen toimijuuden kehittymiseen vaikuttavat omakohtaiset kokemukset, tieto ja kyvykkyys käyttää osaamistaan sekä resurssejaan. Ammatillisilla on sanoitettuja, käytännöllisiä ja luonnollisia suhteita työhönsä, jotka ovat tilanteisesti sekä yksilökohtaisesti että yhteisöllisesti työssä rakentuneita.³⁸

Erilaisten tiedon prosessien sekoittuminen ja tiedon integrointi käytäntöön lisäävät tiedollista toimijuutta, mitä pelkkä tiedon reflektointi ei tee.³⁹ Toisin sanoen puhuminen yleisellä tasolla esimerkiksi tutkimustiedon pohjalta työssä esiintyvistä ilmiöistä ei vielä välttämättä lisää keskusteluun osallistujien tiedollista toimijuutta. Siihen tarvitaan omakohtaisia kokemuksia ja tiedon soveltamista eli integrointia käytäntöön.

KäyTe-ryhmässä jaettu tiedollinen toimijuus (engl. *shared epistemic agency*) tarkoittaa⁴⁰ sitä, että ryhmällä on:

- I. Yhteisesti sovitut toimintaperiaatteet.
- II. Yhteiset tavoitteet.
- III. Tietoa työskentelyprosessista ja sen motiiveista.
- IV. Halu kollektiiviseen työskentelyyn.
- V. Mahdollisuus yhteisiin loppupäätelmiin.

Olennaista tiedollisen toimijuuden kehittämisessä on löytää yhteisesti kiinnostavia aihepiirejä, jotka ovat osa työyhteisön toimintaa, tukevat yhteisön esille nostamia tärkeitä näkökulmia ja tarjoavat yhteisön toiminnalle mukaansatempaavia aiheita. Tällöin yksilöiden tiedollinen toimijuus pääsee rakentumaan osana kollektiivista toimintaa.⁴¹ KäyTe-ryhmän työskentelyssä tiedollisen toimijuuden kehittämisessä on kyse yksilöllisen ja yhteisöllisen työskentelyn vuorovaikutuksesta, jossa olennaista on yksilöiden rohkeus asettaa itsensä peliin niiden asioiden takia, jotka ovat ihmiselle itselleen ja hänen yhteisölleen arvokkaita.

Periaatteet ryhmän toiminnassa

TÄSSÄ LUVUSSA kerrotaan yleisiä ohjeita KäyTe-ryhmän ohjaamisesta ja ryhmässä työskentelystä. Työnohjauksellisuus, dialogiseen vuorovaikutukseen pyrkiminen ja yhteisistä pelisäännöistä sopiminen luovat ryhmään turvallisen ja ajatuksia rikastuttavan keskusteluilmapiirin.

Työnohjauksellinen ote

KäyTe-ryhmän työskentelyssä noudatetaan työnohjauksen periaatteita. Tämä tarkoittaa ENSIKSI sitä, että osallistujia kannustetaan kertomaan omia kokemuksiaan ja tapahtumakulkuja työstään. Keskustelut pyritään suuntaamaan ryhmään osallistujien omiin työkokemuksiin ja niiden yhteiseen reflektointiin.⁴² Lähtökohtana on, että yksilökohtainen kehittyminen voi tapahtua parhaiten omaa toimintaa tarkastelemalla ja arvioimalla.

TOINEN työnohjauksen periaate on se, että ryhmän toiminta, keskustelut ja tapahtumat ovat luottamuksellisia. Tämä tarkoittaa sitä, että mitään siitä, mitä osallistujat kuulevat muista työyhteisöistä, asiakkaista tai osallistujien henkilökohtaisista ajatuksista ei ole lupa kertoa ryhmän ulkopuolella. Tämä periaate on tärkeä, jotta luottamuksellinen työskentelyn aikaansaaminen on mahdollista.

Ryhmän ohjaaminen

KäyTe-ryhmän ohjaamisessa noudatetaan dialogista orientaatiota. Dialoginen vuorovaikutus lisää yhteistä ymmärrystä ja rikastaa osallistujien ajattelua. Keskustelujen käyminen niin, että kaikille löytyy aikaa ja tilaa sekä mahdollisuus esittää omia ajatuksiaan ja antaa muille mahdollisuus samaan on merkityksellistä luottamuksellisen vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi.⁴³

Dialogisessa orientaatioissa olennaista ovat kunnioitus, kuuntelu ja odotus, jotka koskevat yhtäaikaaisesti sekä itseä että toista. Ryhmään osallistuvat kunnioittavat toisten ajatuksia, mutta arvostavat myös omiaan. Muiden kuuntelemiseen on tärkeää keskittyä, mutta samalla on merkittävää kuunnella omaa sisäistä puhetta ja keskustelun herättämiä ajatuksia. Odottaminen dialogisessa vuorovaikutuksessa merkitsee sitä, että malttaa odottaa keskustelun rakentumista pakottamatta sitä johonkin tiettyyn, ennalta päätettyyn, suuntaa ja toisaalta sitä, että odottaa rauhassa omien ajatustensa muotoutumista, ennen kuin nopeasti pyrkii ilmaisemaan mietteensä. Ihmiset ovat hyvin erilaisia vuorovaikutustilanteissa: toiset ovat nopeita ja toiset harkitsevampia. Olennaista on, että kaikki pääsevät osallistumaan yhteiseen keskusteluun.

Dialogiseen toimintatapaan sisältyy, että myös ryhmän ohjaajat voivat esittää omia näkökulmiaan ja kokemuksiaan. Ryhmän ohjaaminen ei ole vain muille puheen vuorojen jakamista, vaan ohjaajat voivat esittää omia kokemuksiaan ja ajatuksiaan käsiteltävästä aiheesta.

Suosittelemme ryhmän ohjaamista parityönä, sillä se mahdollistaa ohjaajien keskinäisen reflektion. Jos kuitenkin ohjaat ryhmää yksinäsi, voit kertoa kuulemastasi muulle ryhmälle yksin ja pyytää sitten heitä reflektoimaan kuulemaansa.» Tämä narratiivisessa terapiassa⁴⁴ kehitetty puheen ja kuuntelemisen vuorotteleva vuorotteleva voidaan toteuttaa esimerkiksi seuraavasti:

- I. Ryhmään osallistujat keskustelevat käsiteltävästä aiheesta keskenään ja vetäjät kuuntelevat tarkasti.
- II. Ryhmän vetäjät keskustelevat keskenään kuulemastaan nostaen esiin kannustavasti ja arvostaen ryhmäläisten esiin nostamia asioita.
- III. Ryhmään osallistujat puhuvat siitä, miltä tuntui kuunnella vetäjien puhetta ja mitä uusia asioita nostetaan esiin yhteisesti.

Tämä toimintamalli on hyvä tuoda esiin jo ryhmän aloitustapaamisessa, jotta se on tiedossa osallistujilla. Oman puheensa ja kokemuksiensa herättämien ajatusten kuuleminen voi tuntua aluksi hämmäntävältä. Kun ohjaajat kertovat kuulemaansa pohjaten omia ajatuksiaan myönteisessä valossa, tämä heijastaa ryhmäläisille heidän tilanteeseensa uusia näkökulmia ja rikastaa ajattelua.

Pelisäännöistä sopiminen

Ryhmän aloituskerralla on hyvä sopia ryhmään osallistumisen periaatteet. Seuraavat asiat ovat tärkeitä hyvän vuorovaikutuksen muotoutumiselle ryhmässä:

- I. Osallistujat sitoutuvat ryhmän kokoontumisiin. Koska ryhmä etenee syklisesti ja kerrat nivoutuvat toisiinsa, poissaolot vaikuttavat sekä osallistujan omaan kokemukseen ryhmästä että muiden työskentelymotivaatioon.
- II. Ryhmässä esiin tullutta ja saatua tietoa ei kerrota ryhmän ulkopuolelle.
- III. Osallistujat kunnioittavat toistensa mielipiteitä ja näkökulmia.
- IV. Henkilökohtaista kokemusta kunnioitetaan, vahvistetaan ja pidetään tärkeänä tietolähteenä.
- V. Ryhmässä ei pidetä esillä puhelimia, tietokoneita eikä kalentereita.

Ryhmän käynnistäminen ja toteutus

TÄSSÄ LUVUSSA esitellään KäyTe-ryhmän eteneminen teorioiden valmistelusta ryhmäkertojen sisältöön. Näiden käytännöllisten ohjeiden avulla ryhmän ohjaaminen onnistuu hyvin ja tilanteeseen sopivasti.

Teorioiden valmistelu

KäyTe-ryhmän ohjaaminen edellyttää teoramateriaalin valitsemista ja valmistelua. Sopivien teorioiden ja tutkimusten valitsemisessa keskeisin kriteeri on niiden soveltuvuus kunkin ryhmän työ- ja toimintaympäristöön. Kun olet päättänyt ohjata KäyTe-ryhmää, pohdi millaiset asiat ovat osallistujien työssä keskeisiä kysymyksiä sekä millaiset teorialiittävät näihin teemoihin. Kokemuksemme mukaan hyvin erilaiset teoreettisen tai laadullisen tutkimuksen pohjalta esitetyt käsitteellistykset virittävät hyvin keskustelua.

Kun pohdit osallistujien kannalta kiinnostavia aiheita, valitset todennäköisesti jo tuntemiasi teorioita. Sinulle tutujen teorioiden valitseminen helpottaa valmistelua ja ehkä myös erilaisten näkökulmien esiin nostamista keskustelua ohjatesiasi. Teorian tuttuutta ennestään ei kuitenkaan tarvitse pitää valintakriteerinä. Voit päinvastoin valita myös sinulle uusia teorioita tai tutkimuksia. Kun valmistelet

materiaalia ryhmää varten, tulet väistämättä tutustuneeksi kyseiseen aiheeseen. Teoriaa ei myöskään tarvitse tuntea läpikotaisin tai edes kovin hyvin etukäteen, sillä oleellisempaa on asettua ihmettelemään aihetta yhdessä.

Sopivia teorioita voi etsiä tieteellisistä lehdistä asiasanoilla tai vain selailemalla oman ryhmäsi kannalta kiinnostavaa tieteellistä lehteä. Ensimmäisellä ryhmän tapaamiskerralla on myös hyvä kysyä olisiko osallistujilla mielessään joitakin teorioita tai tutkimuksia, joita he haluaisivat ryhmässä käsiteltävän, tai kysymyksiä, joihin sopivaa teoriaa he toivoisivat sinun etsivän. Aiemmissa KäyTe-ryhmissä on käsitelty esimerkiksi seuraavia aiheita:

- I. Kasvotyö⁴⁵
- II. Koherenssin tunne⁴⁶
- III. Asiakas-työntekijä-suhteet sosiaalityössä⁴⁷
- IV. Eettinen päätöksenteko lastensuojelussa⁴⁸
Ks. Esimerkki 1, s. 22–23.
- V. Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen sosiaalityössä⁴⁹
Ks. Esimerkki 2, s. 24–25.

Yhtä KäyTe-ryhmää varten olemme valinneet noin 7–10 erilaista teoriaa tai tutkimusta, joista jokaisesta olemme laatineet lyhennelmän (A4). Lyhennelmän tekemisessä on olennaista, että teksti on silmäiltävissä yhdellä sivulla. Toisin sanoen sinun on pohdittava materiaalia valmistellessasi teorian esittelyn rajausta. Jos kyseessä on laaja kokonaisuus, voi olla tarkoituksenmukaisempaa valita 1–2 keskeistä käsitettä ja esitellä niiden yhteys laajaan teoriaan vain lyhyesti. Olemme sisällyttäneet tähän oppaaseen malliksi kaksi teoria-tiivistelmää, joita on käytetty aiemmissa KäyTe-ryhmissä.

Muista, että teoriat ja niistä tehdyt tiivistelmät eivät ole yksiselitteisiä totuuksia maailmasta vaan käsitteellistyskiä, joita voi koetella ja myös kyseenalaistaa. Nousseisiin kysymyksiin ei siis ryhmässä tarvitse löytyä »oikeita» vastauksia eikä osallistujien tarvitse saavuttaa yksimielisyyttä. Totuuksia tai omien mielipiteiden voittoja tärkeämpää on dialogisen vuorovaikutuksen periaatteiden mukaan keskustelu ja osallistujien omien näkökulmien laajentaminen.

Esimerkki 1. Eettinen päätöksenteko lastensuojelussa

LONNE, BOB & HARRIES, MARIA & FEATHERSTONE, BRID & GRAY, MEL (2016) *Working Ethically in Child Protection*. Routledge, 46–48.

Eettisen päätöksenteon KUUSIVAIHEINEN malli kiinnittää huomion päätöksenteon kompleksisuuteen ja erityisesti tilanteissa vaikuttaviin sisäisiin (ymmärtämiseen ja intuition) ja ulkoisiin (rotuun, valtaan, sairauteen) kontekstitekijöihin. Päätöksenteko ei ole lineaarinen prosessi, vaikka tässä vaiheet esitetään tietyssä järjestyksessä.

- I. **TÄSMENNÄ ONGELMA:** Ennen kuin eettinen ongelma voidaan määritellä, on selvítettävä kaikki asiaan liittyvät faktat ja kysymykset. Mitkä ovat ne faktat, jotka erityisesti vaikuttavat tilanteessa ja mitkä ovat ne eettiset näkökulmat, jotka vaikuttavat päätöksentekoon? Osa »faktoista» voi liittyä organisaatioon, kulttuurisiin kysymyksiin, henkilökohtaiseen huoleen tai poliittiseen painostukseen. Näiden asioiden tunnistaminen auttaa myös ihmisten osallistamisessa kantamaan vastuuta asioista, jotka heille kuuluvat. Osallistujien nimeäminen auttaa ymmärtämään ongelmatilanteen moniulotteisuutta ja löytämään ne henkilöt, joiden kanssa ongelmaa olisi hyvä lähteä ratkaisemaan.
- II. **EETTISYYDEN ARVIO:** Identifioi, mitkä eettiset periaatteet ovat relevantteja ongelman ratkaisemisessa. Reflektoi, mitkä periaatteista ovat kunkin osallistujan vastuulla. Kaikissa lastensuojelun tilanteissa lapsi/lapset ovat keskeisiä osallistujia. Lapsen vanhemmat ovat itseoikeutetusti osallisia, ja erityisesti silloin, jos nuoruus, sairaus, haavoittuvuus tai muu vamma on vaikuttamassa lapsen itsemääräämisoikeuteen. Tilanne ja valtasuhteet ovat kriittisiä; olennaisten sosiaalisten oikeuksien ymmärtäminen sekä tasapainoilu oikeudellisten velvollisuuksien ja hoivan velvollisuuksien välillä. Kaikki ihmiset ansaitsevat kunnioituksen. Prosessi, jossa tunnistetaan kaksoissidoksia ja joskus kompleksisia vastuun sekä asiantuntijuuden ja velvollisuuksien tasapainoilua, on aina vaikea.

PUNNITSE VAIHTOEHTOJA: Kun eri osapuolien valta ja vastuut on tunnistettu, on mahdollista varsin nopeasti identifioida mahdolliset vaihtoehdot ja löytää käytännölliset ratkaisut niihin. Aivoriihi vaihtoehtojen merkityksestä eri osallistujien näkökulmasta ja sen selvittäminen, kuinka ne mukautuvat tärkeisiin periaatteisiin ja velvollisuuksiin johtaa vaihtoehtoihin, jotka on helppo joko hylätä tai listata todelliseksi vaihtoehdoiksi. Mitkä tarjolla olevista ovat kaikkeinärkevimpää, eettisimpiä ja käytännöllisimpiä vaihtoehtoja? On tärkeää etsiä kaikki mahdolliset vaihtoehdot ratkaista ongelma sekä käyttää aikaa kaikkein sensitiivisimpään ja käytännöllisimpään, ei vain intuitiivisesti parhaimpaan vaihtoehtoon.

III.

SELVITÄ LOPPUTULOS: Vaihtoehtojen listaamisen jälkeen – ehkä kolmen eri vaihtoehdon – tarkastele jokaisen lopputulosta erikseen. Koituuko jollekin vahinkoa, ja jos koituu, miten vahingon voi minimoida? Mitkä ovat seuraukset tästä ratkaisusta ja miten ne vaikuttavat päätöksen tekoon? Tunnista kaikki eettiset seuraukset sekä kulut ja panostukset jokaisesta vaihtoehdosta. Peilaa jokaista vaihtoehtoa velvollisuuksien, oikeuden ja yksilön kunnioituksen näkökulmista ja arvioi mikä vaihtoehto on eettisesti hyväksyttävvin tai huonoin tai vähiten haitallinen.

IV.

PÄÄTÄ TOIMINNASTA: Tee selvä suunnitelma toiminnasta, jolla on selvä tavoite ja selkeästi avatut syyt päätökselle. On tärkeää muistaa, että absoluuttisesti oikeita vastauksia ei ole, on ainoastaan hyvin perusteltuja ja jollain tavalla tunnistettavia ja emotionaaliseen jännitteeseen mukautettuja ratkaisuja.

V.

ARVIOI TULOKSIA: Kiireessä päätöksien arviointi jää usein myöhäisempään vaiheeseen tai arviointia tehdään vasta, kun jokin asia on mennyt vikaan. Toiminnan ja ratkaisujen arviointi – mikä on toiminut hyvin ja mikä taas ei – kuuluu olennaisena osana reflektiiviseen ja refleksiiviseen käytäntöön. Ratkaisujen vaikutukset lastensuojelussa tulevat näkyviin usein hitaasti; on kuitenkin tärkeää erottaa lyhyen ja pitkän ajan vaikutuksia ja arvioida niitä.

VI.

Esimerkki 2. Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen

JUVONEN, TARJA (2014) Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen osana nuorten aikuisten toimijuutta. Nuorisotutkimus. 32 (3), 3–16.

Tarja Juvonen on tutkinut, miten kulttuurisesti määrittynyt täytyminen rakentuu etsivän työn neuvottelutilanteissa osaksi nuorten toimijuutta. Kyseessä on laadullinen tutkimus, jonka tutkimusaineisto muodostuu nuorten ja etsivän työn tekijöiden nauhoitetuista keskusteluista sekä taltioituista keskusteluista, joissa nuoret asioivat etsivän työn tekijöiden kanssa muissa virastoissa (työvoiman palvelukeskus, aikuissosiaalityö, nuorisotasuntotoimisto ja edunvalvonta). Täytyminen (engl. *having to*) on yleiskäsite, jolla tutkimuksessa kuvataan eksplisiittisesti ja implisiittisesti ilmaistua pakkoa, rajoitetta tai velvoittavuutta.

VIRANOMAISTYÖ JA NUORTEN TÄYTymISEN SEURAUKSET: Viranomaisjärjestelmissä yksittäisillä työntekijöillä on runsaasti nuorten täytymiseen liittyviä yhteiskunnallisesti määrittyviä tehtäviä. On tärkeä ymmärtää, miten yksilön ulkopuolelta määrittyvät, kulttuuriset rajoitukset ja pakot rakentavat yksilön toimijuutta. Täytyminen saa väistämättä aikaan toimijuuden rajoittumista, tuottaa äärimmillään toiseuden kokemuksia ja sen myötä yksilöä ja yhteiskuntaa yhdistävien siteiden heikkene mistä – syrjäytymistä.

TOIMIJUUS JA KULTTUURISESTI MÄÄRITTYNyt TÄYTymINEN: Kulttuuriset, toimijuuteen liittyvät odotukset voivat ensiksi olla sisäistettyjä toimintaa ohjaavia tulkintamalleja. Toiseksi kulttuuriset odotukset voivat olla ammatillisissa käytännöissä ja vuorovaikutuksessa suoraan tai epäsuorasti ilmaistuja hienovireisiä vihjeitä, ohjeita ja käyttäytymisodotuksia. Kolmanneksi kulttuuriset odotukset voivat olla suoranaisia rajoituksia tai velvoitteita, jotka saavat voimansa lainsäädännöstä. Kulttuuriset odotukset, joita ihmiset toimiessaan myös tuottavat ja uudistavat, määrittävät ja ylläpitävät pitkälti käsityksiämme hyvästä

ja oikeanlaisesta, niin sanotusta normaalista tavasta toimia ja elää osana yhteiskuntaa.

TOIMIJUUDEN RAJAT JA TÄYTYMINEN: Ammatillisissa kohtaamisissa esiintyy kolme keskeistä puhetapaa käsitellä nuorten täytymistä:

- I.** Toimijuuden rajojen asettaminen.
- II.** Vetoaminen moraaliseen velvollisuudentuntoon.
- III.** Uusien näkökulmien tuottaminen täytymiseen.

Nuorten toimijuuteen kytkeytyvät kulttuuriset odotukset, eriasteinen täytyminen, lausutaan palvelujärjestelmän kontekstissa useimmiten julki juuri työntekijöiden aloitteesta. Se paikantuu pääsääntöisesti kohtaamistilanteissa esiin nouseviin hyvinvointivaltion palvelujärjestelmän toiminnan ehtoihin ja velvoittavuuksiin. Aktiivisen toimijuuden oletus voi olla syrjäytyneelle ja syrjäytymisvaarassa oleville nuorille haastavaa monella tavalla. Nuoren on pakko tehdä valintoja, vaikka ei olisi siihen valmis tai valinnan vaihtoehdot olisivat nuoren kannalta epätydyttäviä. Kulttuurisesti määrittynyt ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa julkilausuttu täytyminen on olennaisen osa toimijuutta, se osa, joka ilmaisee vapaudesta ja valinnoista muodostuvan toimijuuden rajat.

Ryhmän kokoaminen

Kun olet päättänyt ohjata KäyTe-ryhmän, on hyvä pohtia sen kokoonpanoa ja osallistujamäärää. Suosituksena on, että osallistujia olisi 5–6 henkilöä, mutta ei kuitenkaan enempää kuin 8 henkilöä.

Ryhmään osallistujat voivat olla samasta työryhmästä tai eri toimipaikoista. Molemmissa ratkaisuisa on aiempien osallistujien kokemusten mukaan puolensa. Ryhmään osallistuminen omien työkavereiden kanssa voi tuntua helpolta, sillä kun toiset ovat tuttuja ennestään, ei tarvitse erikseen tutustua tai rakentaa keskinäistä luottamusta. Koko työryhmän osallistuminen ryhmään voi myös tukea tiimin muuta yhteistä toimintaa. Toisaalta osallistuminen ryhmään, jonka jäsenet ovat eri toimipaikoista voi olla virkistävää, tuoda uusia näkökulmia sekä auttaa luomaan uusia yhteistyösuhteita.

Ryhmästä viestimisessä olet itse paras asiantuntija valitsemaan kuhunkin toimintaympäristöön sopivan strategian. Aiemmista KäyTe-ryhmistä olemme tiedottaneet sähköpostitse ja pyytäneet osallistujia ilmoittautumaan meille sähköpostitse. Voit myös pohtia, olisiko hyvä käydä esittelemässä KäyTe-ryhmän ideaa etukäteen esimerkiksi jossakin yhteisessä kokouksessa ennen ryhmän kokoamista.

Tämän oppaan liitteenä on KäyTe-ryhmää kuvaava esite (Liite 2, s. 46), jonka voit lähettää sähköpostitse tai voit tulostaa sen jaettavaksi paperisena.

Ryhmäprosessi ja aikataulu

KäyTe-ryhmä kokoontuu 5–6 kertaa ja tapaamiset ovat noin kahden viikon välein. Ryhmän kokonaiskesto on siis 8–10 viikkoa. Toimintarakenne ja säännöllisyys luovat turvallisuutta ryhmään, jolloin osallistujat tietävät, miten ryhmä etenee. Ryhmäprosessia tukee myös se, että aloituskerralla osallistujat kertovat motiivinsa osallistua ryhmään, jolloin osallistujat tulevat tutuiksi sekä toisilleen että ryhmän vetäjille.

Ryhmäprosessin eteneminen

ALOITUSTAPAAMINEN

- 🔊 Ryhmän esittely ja esittäytyminen
- 🔊 Ensimmäisen teorian valinta

Teorian kokeilu käytännössä kahden viikon ajan

RYHMÄTAPAAMINEN

- 🔊 Keskustelu teoriaa koskevista havainnoista ja kokeiluista
- 🔊 Uuden teorian valinta

Teorian kokeilu käytännössä kahden viikon ajan

RYHMÄTAPAAMINEN

- 🔊 Keskustelu teoriaa koskevista havainnoista ja kokeiluista
- 🔊 Uuden teorian valinta

Teorian kokeilu käytännössä kahden viikon ajan

RYHMÄTAPAAMINEN

- 🔊 Keskustelu teoriaa koskevista havainnoista ja kokeiluista
- 🔊 Uuden teorian valinta

Teorian kokeilu käytännössä kahden viikon ajan

LOPPUTAPAAMINEN

- 🔊 Keskustelu teoriaa koskevista havainnoista ja kokeiluista
- 🔊 Työskentelyä refleктоiva loppukeskustelu

Ryhmän päättäminen ja jatkosta sopiminen

Jokaisella tapaamiskerralla – viimeistä tapaamista lukuun ottamatta – ryhmä valitsee yhdessä yhden teorian, jota jokainen kokeilee käytännössä ryhmätapaamisten välillä. Seuraavalla ryhmätapaamisella keskustellaan osallistujien tekemistä havainnoista ja kokeiluista sekä valitaan uusi kokeiltava teoria. Tämä toimintamalli toistetaan. Viimeisellä kerralla ryhmässä ei enää valita uutta teoriaa vaan tapaamisella keskustellaan osallistujien kokemuksista ja ryhmätoiminnan merkityksestä omalle ammatillisuudelle.

Kunkin tapaamisen päätteeksi jokainen ryhmän osallistuja saa tulostettuna ryhmän yhdessä valitsemasta teoriasta ohjaajan valmisteleman teorialyhennelmän (A4). Tulostetun paperin antaminen on tärkeää, sillä se kulkee konkreettisenä apuvälineenä ja muistin tukena arkiseen työhön ja auttaa pysähtymään kiireen keskellä teorian esittämien näkökulmien äärelle. Lisäksi voit antaa osallistujille mukaan havaintojen kirjaamiseen lomakkeen (Liite 1, s.44–45), jolle he voivat tehdä merkintöjä ryhmätapaamisten välillä. Lomake toimii muistin tukena seuraavalla ryhmätapaamisella, jossa tehdyistä havainnoista ja kokeiluista keskustellaan yhdessä.

SEURAAVISSA TAULUKOISSA (s. 29–31) esitämme aloitustapaamisen, keskimmäisten tapaamisten ja lopetustapaamisen suuntaa antavan aikataulutuksen tukemaan ryhmän ohjausprosessia. Tapaamiset ovat kestoaltaan kaksi tuntia.

Aloitustapaaminen

RYHMÄN LÄHTÖKOHTIEN JA TOIMINTAMALLIN ESITTELY – MISTÄ ON KYSYMYS?

50 min

- ☞ Teorioiden merkitys sosiaalityössä
- ☞ Kokeileva lähestymistapa
- ☞ Ryhmäprosessin eteneminen
- ☞ Osallistujien esittäytyminen – miksi halusit tulla tähän ryhmään?
- ☞ Ryhmän pelisäännöistä sopiminen yhdessä keskustellen
- ☞ Mikä mietityttää tai vaivaa mieltä arkisessa työssä?
- ☞ Mahdollisuus teorial materiaalin täydentämiseen osallistujien toiveiden pohjalta

TAUKO

10 min

VALMISTELTUIJEN TEORIOIDEN ESITTELY LISTAA HYÖDYNTÄEN

30 min

- ☞ Käydään teorial läpi ja pyydetään osallistujia ensin valitsemaan 2–3 kiinnostavinta
- ☞ Yhden teorian valitseminen yhdessä keskustellen

MITEN TÄTÄ TEORIAA VOI SOVELTAA OMASSA TYÖSSÄ JA MITEN KERÄTÄ TIETOA SIITÄ?

20 min

- ☞ Havaintolomakkeiden jako (ks. Liite 1, s. 44–45)
- ☞ Orientoituminen seuraavaan kertaan: Miten silloin jatketaan?

LOPPUKIERROS: Miltä nyt tuntuu? Mitä ajatuksia lähtiessä?

5–10 min

= 2 h

Seuraavat 3–4 tapaamista

10 min

KIERROS: Millä tunnelmilla tulit tapaamiseen?
Miten päivä on alkanut?

40 min

KESKUSTELU TEORIAA KOSKEVISTA
HAVAINNOISTA JA KOKEILUISTA

Osallistujien ohjeistaminen keskustelemaan keskenään vapaasti tai 2–3 ryhmissä vuorotellen siten, että muut osallistujat kuuntelevat. Hyvin pienetkin huomiot ja tapahtumat ovat tärkeitä.

- ☞ Miten olette hyödyntäneet valittua teoriaa/tutkimusta?
- ☞ Mitä haluatte kertoa?

10 min

RYHMÄN VETÄJÄN/VETÄJIEN AJATUKSIA SIITÄ,
MITÄ KUULIVAT

Yhteinen keskustelu havainnoista

10 min

TAUKO

40 min

UUDEN TEORIAN VALINTA YHDESSÄ KESKUSTELLEN
JA TARVITTAESSA ÄÄNESTÄEN

- ☞ Yhteinen keskustelu siitä, miten voin käyttää tätä teoriaa työssäni.
- ☞ Jokainen kertoo ajatuksiaan teoriasta ja sen soveltamisesta tulevina viikkoina.

5–10 min

LOPPUKIERROS: Miltä nyt tuntuu?
Mitä ajatuksia lähtiessä?

= 2 h

Lopputapaaminen

KIERROS: Millä tunnelmilla tulit tapaamiseen?
Miten päivä on alkanut?

10 min

KESKUSTELU TEORIAA KOSKEVISTA
HAVAINNOISTA JA KOKEILUISTA

45 min

Osallistujien ohjeistaminen keskustelemaan keskenään vapaasti tai 2–3 ryhmissä vuorotellen siten, että muut osallistujat kuuntelevat. Hyvin pienetkin huomiot ja tapahtumat ovat tärkeitä.

- ☞ Miten olette hyödyntäneet valittua teoriaa/tutkimusta?
- ☞ Mitä haluatte kertoa?

TAUKO

10 min

TYÖSKENTELYÄ REFLEKTOIVA LOPPUKESKUSTELU
Keskusteluaiheita:

30 min

- ☞ Toimintatapa rakenteena ja ideana:
Tiesitkö riittävästi, millainen toimintamalli oli?
Miten ryhmän turvallisuus ja luottamuksellisuus toimivat?
- ☞ Teorioiden valinta:
Miten valitut teoriat toimivat?
Olisitko toivonut jotain erityistä teoriaa? Miksi?
- ☞ Työskentely ryhmässä:
Mitä ryhmässä mielestäsi tapahtui?
Miten ryhmän työskentely onnistui?
- ☞ Tulokset:
Mikä oli merkittävintä?
Mikä oli turhauttavinta?
Millä tavoin toimintatapa vaikutti omaan työskentelyyn?

MITEN JATKOSSA?

15 min

Mikäli ryhmä haluaa kokoontua 3–6 kuukauden kuluttua kertomaan ryhmän merkityksistä omalle työlleen, sovitaan ajankohdasta.

LOPPUKIERROS: Miltä nyt tuntuu?
Mitä ajatuksia lähtiessä?

10 min

= 2 h

Lopuksi

OLEMME TUTKINEET kolmea vuosina 2015–2018 järjestettyä KäyTe-ryhmää, joista yksi toteutettiin aikuissosiaalityössä ja kaksi lastensuojelun sosiaalityössä toimivien työntekijöiden kanssa. Olemme raportoineet tuloksista kahdessa artikkelissa: teorian ja käytännön soveltamisen haasteista ja seurauksista⁵⁰ sekä tiedollisen toimijuuden rakentumisesta kokeilevassa toiminnassa.⁵¹ Olemme myös tutkineet KäyTe-ryhmää osana Helsingin yliopiston sosiaalityön ammattikäytäntöjen opetusta lukuvuosina 2018–2019.⁵² Seuraavassa tiivistämme joitakin tuloksia ja johtopäätöksiä ajatellen, että ne voivat pohjustaa ryhmän suunnitteluja ja ohjaamista sekä lisätä motivaatiota työskentelyyn.

Ryhmä auttoi tunnistamaan oman toiminnan teoriaperustaa

Sosiaalityön käytäntöä ja teorioita yhdistävään ryhmätöimintaan osallistuneet sosiaalityöntekijät kuvasivat loppukeskusteluissa tunnistavansa, että soveltavat tutkimusta ja teorioita, mutta vasta ryhmän myötä he osasivat nimetä näitä tilanteita. Kyvyttömyys tunnistaa tai hallita käsitteitä ei välttämättä ole harvinaista, vaikka työntekijät itse asiassa tiedostamattaan tai vain osin tietoisesti soveltavat tutkimustietoa. KäyTe-ryhmään osallistuminen rohkaisi osallistujia tutkimustiedon äärelle ja kavensi käytännön ja teorian välistä kuilua.

Teorioita voi käyttää ja hyödyntää monin eri tavoin

Ryhmään osallistujilla on keskenään erilainen työtilanne ja orientaatio kokeilujen tekemiseen. Tämä ei kuitenkaan estä

ryhmän keskusteluja ja kehittävää työskentelyä. Olennais-
ta ei ole se, kuinka tarkasti tai systemaattisesti teorioita
kokeillaan käytännössä. Merkittävämpää on, että ryhmäläi-
set osallistuvat aktiivisesti keskusteluun omien kokemuksis-
taan kertomalla ja jäsentämällä niitä yhdessä toisten kanssa.
Pienetkin havainnot ja huomiota ovat tärkeitä kokeilevassa
toiminnassa.

Työssä jaksaminen ja kiinnostus haastaviin asiakastilanteisiin lisääntyivät

Ryhmä tarjosi mahdollisuuden yhteiseen vertaiskeskuste-
luun. Tämän koettiin lisäävän työssä jaksamista. Ryhmään
osallistuneet kertoivat saaneensa innostusta ja rohkeutta
tarttua haastaviin asiakastilanteisiin uteliaasti.

Teorioiden yhdistäminen käytäntöön loi uusia toimintavaihtoehtoja

Osallistujien mukaan ryhmässä käsitelty tutkimustietoon
ja teoreettisiin viitekehyksiin pohjautuvat jäsennykset
auttoivat ottamaan etäisyyttä omaan työhön, helpottivat
oman toiminnan tarkastelua ja ammatissa kehittymistä.
Ryhmään osallistujat kokivat hyötyvänsä yhteisestä tutkis-
kelusta ja saaneensa tutkimustiedosta työkaluja käytännön
toimintaan sen konkretisoituessa heidän omassa arjessaan.
Vaikka työn arki on kiireistä, ryhmän toimintatapa mah-
dollisti omassa työskentelyssä kehittymisen. Yhteisissä
keskusteluissa työntekijät tunnistivat ja arvostivat omaa
osaamistaan. Lisäksi osallistujat havaitsivat argumentointi-
taitojensa kehittyneen.

Teorioiden ja tutkimuksen käyttämisen kynnys laski

Kenties merkittävinä ryhmässä oli, että se laski kynnystä
käyttää tutkimuksia ja tutkiskella itse omaa työtään. Teo-
rian ja käytännön yhdistäminen ei välttämättä aina tar-
koita mittavaa toiminnanmuutosta tai tutkimushanketta

vaan pientä ja jatkuvaa, osana arkea tapahtuvaa tiedonmuodostusta.

KäyTe-ryhmätoiminta muokkautuu jokaisen ryhmään osallistujan ja vetäjien työskentelyssä. Oppaassa esitetyt periaatteet ja ohjeet on havaittu toimiviksi KäyTe-ryhmän kokoamisessa ja ohjaamisessa, mutta mikäli huomaat ryhmää ohjatessasi, että olisit tarvinnut jostain asiasta tarkempia ohjeita tai tietoja, arvostamme kaikkia huomioita, kommentteja ja kysymyksiä. Samoin olemme kiitollisia kehittämisehdotuksista.

Helsingissä 15.12.2019

AINO KÄÄRIÄINEN

HEIDI MUURINEN

aino.kaariainen@helsinki.fi heidi.muurinen@helsinki.fi

Viitteet

1. Kääriäinen & Muurinen 2020; Muurinen & Kääriäinen 2020
2. Dewey 1920/2012, 168
3. Niiniluoto 2002, 8
4. Helkama 2002, 75
5. Kielitoimiston sanakirja 2019; Haaparanta & Niiniluoto 2016, 56–57
6. Tieteen termipankki 2019.
7. Kielitoimiston sanakirja 2019
8. Dewey 1920/2012, 167–168
9. Dewey 1920/2012, 176; Alhanen 2013, 137; Muurinen 2019, 8–9
10. Alhanen 2013
11. Alhanen 2013
12. Dewey 1920/2012, 121
13. Dewey 1910, 41
14. Peirce 1903/1997, 145
15. Dewey 1910, 41; myös Miettinen 2000
16. Dewey 1920/2012, 121, 128–129
17. Sheppard ym. 2000; Sheppard ym. 2001
18. Sheppard & Ryan 2003
19. Alhanen 2013, 61, 69, 127, 136
20. Dewey 1929/1999, 78
21. Dewey 1920/2012, 219
22. Peirce 1897
23. Martela 2019
24. Martela 2015
25. Muurinen 2019
26. Muurinen 2019; Tavory & Timmermans 2014, 41
27. Dewey 1920/2012, 167
28. Dewey 1920/2012, 168

29. Hothersall 2019
30. Dewey 1920/2012, 218–219
31. Paavola, Engeström & Hakkarainen 2012
32. Hakkarainen ym. 2008; Paavola ym. 2011
33. Hakkarainen ym. 2008; Scardamalia & Bereiter 2003
34. Paavola ym. 2011, 239
35. Tammeorg ym., 2017; Kääriäinen, 2012
36. Fairweather & Montemayor 2017, 158; Hakkarainen ym. 2008, 363
37. Karvinen-Niinikoski 2009; Karvinen-Niinikoski ym. 2017
38. Eteläpelto ym. 2013, 62
39. Fairweather & Montemayor 2017, 107, 364
40. Fairweather & Montemayor 2017, 158
41. Fairweather & Montemayor 2017, 160; myös Hakkarainen ym., 2008, 364
42. Gubrium & Holstein 1997, method of narrative collaboration
43. Ks. Buber 1995, Minä–Sinä-suhteeseen asettuminen
44. Morgan 2008
45. Goffmann 2012
46. Antonovsky 1987
47. Juhila 2006
48. Lonne ym. 2016
49. Juvonen 2014
50. Muurinen & Kääriäinen 2020
51. Kääriäinen & Muurinen 2020
52. Jäppinen, Muurinen & Kääriäinen 2020

Lähteet

- ALHANEN, KAI (2013) *John Deweyn kokemusfilosofia*. Helsinki: Gaudeamus.
- ANTONOVSKY, AARON (1987) *Unraveling the Mystery of Health: How People Manage Stress and Stay Well*. San Francisco: Jossey-Bass.
- BUBER, MARTIN (1995/1923) *Minä ja Sinä*. Suomentanut Jukka Pietilä. Helsinki: WSOY. (Alkuteos: *Ich und Du*).
- DEWEY, JOHN (1929/1999) *Pyrkimys varmuuteen*. Suomentanut Pentti Määttänen. Helsinki: Gaudeamus. (Alkuteos: *The Quest for Certainty*).
- DEWEY, JOHN (1910) *How We Think*. Boston: D.C. Heath & Co., Publishers.
- DEWEY, JOHN (1920/2012) *Filosofian uudistaminen*. Suomentanut Tuukka Perhoniemi. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos: *Reconstructions in Philosophy*).
- ETELÄPELTO, ANNELI & VÄHÄSANTANEN, KATJA & HÖKKÄ, PÄIVI & PALONIEMI, SUSANNA (2013) What is Agency? Conceptualizing Professional Agency at Work. *Educational Research Review* 10 (2013), 45–65.
- FAIRWEATHER, ABROL & MONTEMAYOR, CARLOS (2017) *Knowledge, Dexterity and Attention. A Theory of Epistemic Agency*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GOFFMAN, ERVING (2012) *Kasvotyö* (Teoksessa Erving Goffman Vuorovaikutuksen sosiologia. Suomentanut Kaisa Koskinen. Tampere: Vastapaino. (Alkuteos: *On Face Work*)).
- GUBRIUM, JABER F. & HOLSTEIN, JAMES A. (1997) *The New Language of Qualitative Method*. Oxford University Press.
- HAAPARANTA, LEILA & NIINILUOTO, ILKKA (2016) *Johdatus tieteelliseen ajatteluun*. Helsinki: Gaudeamus.

- HAKKARAINEN, KAI & LONKA, KIRSTI & LIPPONEN, LASSE (2008/2004) *Tutkiva oppiminen*. 6.–8. painos. Helsinki: WSOY.
- HELKAMA, KLAUS (2002) Käytännöllisesti katsoen – sosiaalipsykologian näkökulmasta. Teoksessa Sami Pihlström, Kristina Rolin & Floora Ruokonen (toim.) *Käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino, 75–83.
- HOTHERSALL, STEVE J. (2019) Epistemology and Social Work: Enhancing the Integration of Theory, Practice and Research through Pragmatism. *European Journal of Social Work*, 22(5), 860–870.
- JUHILA, KIRSI (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina: sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- JUVONEN, TARJA (2014) Kulttuurisesti määrittynyt täytyminen osana nuorten aikuisten toimijuutta. *Nuorisotutkimus* 32 (3), 3–16.
- JÄPPINEN, MAIJA & MUURINEN, HEIDI & KÄÄRIÄINEN, AINO (2020) Theory-Driven Supervision as a Method of Strengthening Social Work Students' Emerging Professional Identity. Käsikirjoitus.
- KARVINEN-NIINIKOSKI, SYNNÖVE (2009) Promises and pressures of critical reflection for social works coping change. *European Journal of Social Work* 13 (3), 333–348.
- KARVINEN-NIINIKOSKI, SYNNÖVE & BEDDOE, LIZ & RUCH, GILLIAN & TSUI, MING-SUM (2017) Professional Supervision and Professional Autonomy. Teoksessa Björn Blom, Lars Evertsson & Marek Perlinski (toim.) *Social and Caring Professions in European Welfare States: Policies, Services and Professional Practices*, 53–66.
- Kielitoimiston sanakirja (2019) <https://www.kielitoimiston-sanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80>
- KÄÄRIÄINEN, AINO & MUURINEN, HEIDI (2020) Sosiaalityöntekijöiden tiedollinen toimijuuden rakentuminen kokeilevassa toiminnassa. Julkaisematon artikkeli-käsikirjoitus.
- KÄÄRIÄINEN, AINO (2012) Opiskelijat sosiaalityön käytäntöjen tutkijoina: Käytäntötutkimuksen hämäryy-

- destä hienoihin oivalluksiin. Teoksessa *Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä*. Tuohino, Noora, Pohjola, Anneli & Suonio, Mari (toim.). Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet, 88–107.
- LONNE, BOB & HARRIES, MARIA & FEATHERSTONE, BRID & GRAY, MEL (2016) *Working Ethically in Child Protection*. London: Routledge.
- MARTELA, FRANK (2015) Fallible Inquiry with Ethical Ends-in-View: A Pragmatist Philosophy of Science for Organizational Research. *Organization Studies* 36 (4), 537–563.
- MARTELA, FRANK (2019) *A Pragmatist Inquiry into the Art of Living: Seeking Reasonable and Life-Enhancing Values within the Fallible Human Condition*. PhD Thesis, University of Helsinki, Finland.
- MIETTINEN, REIJO (2000) The Concept of Experiential Learning and John Dewey's Theory of Reflective Thought and Action. *International Journal of Lifelong Education*, 19(1), 54–72.
- MORGAN, ALICE (2008) Johdatus narratiiviseen terapiaan. *Kuva ja Mieli*.
- MUURINEN, HEIDI & KÄÄRIÄINEN, AINO (2020) Integrating Theory and Practice: an Intervention with Practitioners in Finland. *Qualitative Social Work*, prosessissa.
- MUURINEN, HEIDI (2019) *Pragmatismi ja kokeileva lähestymistapa sosiaalityön tiedonmuodostuksessa*. Helsingin yliopisto, väitöskirja. Heikki Waris instituutin tutkimuksia 2/2019.
- NIINILUOTO, ILKKA (2002) Käytäntö-kollokvion avausanat. Teoksessa Sami Pihlström, Kristina Rolin & Floora Ruokonen (toim.) *Käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino, 8–13.
- PAAVOLA, SAMI & LAKKALA, MINNA & MUUKKONEN, HANNI & KOSONEN, KARI & KARLGREN, KLAS (2011) The Roles and Uses of Design Principles for Developing the Trialogical Approach on Learning. *Research in Learning Technology* 19 (3), 233–246.

- PAAVOLA, SAMI & ENGSTRÖM, YRJÖ & HAKKARAINEN, KAI (2012) The Trialogical Approach as a New Form of Mediation. Teoksessa Moen, Anne, Mørch, Anders I. & Paavola, Sami (toim.) *Collaborative Knowledge Creation. Practices, Tools, Concepts*. Rotterdam: SensePublishers, 1–14.
- PEIRCE, CHARLES S. (1897) Fallibilism, Continuity, and Evolution. Teoksessa Peirce, Charles S., Burks, Arthur W., Hartshorne, Charles & Weiss, Paul (toim.) *The Collected Papers of Charles Sanders Peirce*. Charlottesville: InteLex Corporation.
- PEIRCE, CHARLES S. (1903/1997) Lecture Two: Phenomenology or the Doctrine of Categories. Part B: On Phenomenology. Teoksessa Turrissi, Patricia A. (toim.) *In Pragmatism as a Principle and Method of Right Thinking: The 1903 Harvard Lectures on Pragmatism*. New York: State University of New York Press, 139–165.
- SCARDAMALIA, MARLENE & BEREITER, CARL (2003) Knowledge Building. *Encyclopedia of Education*, 2. painos. New York: MacMillan Reference, 1370–1373.
- SHEPPARD, MICHAEL & NEWSTEAD, STEVE & DI CACCAVO, ANTONIETTA & RYAN, KATE (2000) Reflexivity and the Development of Process Knowledge in Social Work: A Classification and Empirical Study. *British Journal of Social Work* 30, 465–488.
- SHEPPARD, MICHAEL & NEWSTEAD, STEVE & DI CACCAVO, ANTONIETTA & RYAN, KATE (2001) Comparative Hypothesis Assessment and Quasi Triangulation as Process Knowledge Assessment Strategies in Social Work Practice. *British Journal of Social Work* 31, 863–885.
- SHEPPARD, MICHAEL & RYAN, KATE (2003) Practitioners as Rule Using Analysts: A Further Development of Process Knowledge in Social Work. *British Journal of Social Work* 33(2), 157–176.
- TAMMEORG, PRIIT & MYKKÄNEN, ANNA & RANTAMÄKI, TOMI & LAKKALA, MINNA & MUUKKONEN, HANNI (2019) Improving Group Work Practices in

Teaching Life Sciences: Trialological Learning. *Research in Science Education* 49 (3), 809–828.

TAVORY, IDDO & TIMMERMANS, STEFAN (2014) *Abductive Analysis: Theorizing Qualitative Research*. London: The University of Chicago Press.

Tieteen termipankki 2019. www.tieteentermipankki.fi. Luettu 20.4.2019

Havaintojen kokoamisen lomake

Täytä lomakkeessa KäyTe-ryhmässä valittujen teoreettisten »silmasien» läpi tekemiäsi havaintoja.

Kirjaa havaintosi siten, että voit merkintöjesi avulla keskustella niistä ryhmässä.

Hypoteesi / Kokeileva teko

Seuraus itselle

Seuraus asiakkaalle

KäyTe-ryhmän esite

OLETKO POHTINUT, MITEN VOISIT HYÖDYNTÄÄ
TEORIA- JA TUTKIMUSTIETOA TYÖSSÄSI?

KAIPAATKO MAHDOLLISUUTTA KEHITTYÄ JA
KEHITTÄÄ OMAA TYÖTÄSI?

TERVETULOA MUKAAN SOSIAALITYÖNTEKIJÖILLE
SUUNNATTUUN KÄYTE-RYHMÄÄN!

Teoria-sana on peräisin antiikin Kreikasta, jossa sillä tarkoitettiin katselua, tarkastelua tai pohtimista. Monesti teorialat koetaan käytännön toiminnasta ja työstä irrallisiksi eikä kiireisen arjen keskellä ehdi pysähtyä pohtimaan. Yksi tapa kuroa käytännön ja teorian välistä kuilua on osallistua nyt alkavaan KäyTe-ryhmään.

KäyTe-ryhmässä tutustutaan yhdessä keskustellen asiakastyöhön liittyviin teorioihin ja kokeillaan yhtä teoriaa kerrallaan omassa työssä. Teorian lyhyen kokeilun jälkeen ryhmä kokoontuu keskustelemaan havainnoistaan. Tavoitteena on jakaa ja syventää omaa asiakastyötä koskevaa ymmärrystä. Kyseessä on työnohjauksellinen ryhmä, jonka ohjaajina toimivat:

Ryhmä kokoontuu kahden viikon välein, yhteensä viisi kertaa. Ryhmätapaaminen kestää noin kaksi tuntia. Nyt alkavan ryhmän aikataulu on seuraava:

- I. tapaaminen:
- II. tapaaminen:
- III. tapaaminen:
- IV. tapaaminen:
- V. tapaaminen:

KäyTe-ryhmä kokoontuu osoitteessa:

Ryhmään mahtuu mukaan 4–8 osallistujaa, joita pyydetään sitoutumaan koko ryhmän ajaksi.

Tämän kirjasen on muotoillut
ja taittanut Petri Latvala.
Leipätekstin kirjaintyyppi on
Giovanni de Faccion ja Lui
Karnerin vuosina 1999–2016
suunnittelema df Rialto Piccolo.
Painotyön on suorittanut
Markprint Oy Lahdessa 2020.

